

PANDEMİDE EMERİN BİR YILI

01.05.2021

Giriş

2020 yılında başlayan covid-19 pandemisi döneminde ülkemizde alınan sözde tedbirler ile emekçiler çalışmaya yani ölüme mahkum edilmiştir. Bu süreçte çocuk işçiliği ve çocuk emeği sömürsü artmıştır. Kadınların ev içi ücretli-ücretsiz emek sömürsü derinleşmiş, mülteci kadınlar ekonomik krizin ilk kurbanlarından olmuştur. Alınan tedbirler/önlemler emekçileri hiçbir zaman kapsamamış, emekçilere yönelik teşvikler insani yaşam koşullarının altında kalmıştır. Bu dönemde işsizlik ödeneği işverenlere sermaye olarak dağıtılmış, işten çıkarma yasağı getirilmesine karşın işverenler kod 29 hilesine başvurmuş, iktidar ise bu hileyi görmezden gelmiştir. Öyle ki işçiler işyerlerinde covid 19 virüsüne maruz kalıp hayatlarını kaybetmesine rağmen covid 19 iş kazası/meslek hastalığı olarak tanımlanmamıştır.

Bu rapor temel olarak üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; pandemi döneminde iktidar tarafından alınan sözde önlemler, bu önlemlerin emekçileri koruyup korumadığı, pandemi döneminde iş cinayetleri, işten çıkarma yasağına karşı işverenler tarafından kullanılan kod 29 hilesi;

İkinci bölümde; Pandemi döneminde ev içi ücretsiz emeğin artışı ve sonuçları, özelde mülteci kadınların emek sömürsündeki derinleşme ve verilerle pandemi dönemindeki kadın emeği;

Son başlıkta ise pandemi koşullarının yarattığı yoksulluk ile birlikte artan çocuk işçiliği irdelenmektedir.

Her bölümün sonunda ise ilgili bölüme özgü taleplerimiz yer almaktadır.

1. Covid-19 Pandemisinde Genel Olarak Emeğin Halleri ve Emekçilerin Durumu

İlk vakıa resmi olarak 11 Mart 2020 tarihinde açıklandı. Dolayısıyla Türkiye bir yılı aşkın bir süredir Covid-19 pandemisi ile mücadele etmekte. Resmi verilere göre 30 Nisan 2021 itibarıyla ülkemizde toplam 4,79 Milyon covid-19 vakası tespit edildi, 39.737 yurttaş ise hayatını kaybetti. Resmi açıklamalarda belirtilen vaka ve ölüm sayısının gerçek verileri yansıtmadığı sağlık örgütleri tarafından ifade edilmeye devam ediliyor.

2.1. Peki Pandemiye Karşı İktidar Tarafından Neler Yapıldı?

Kronolojik bir tarif hafıza tazeleme açıklanan tedbirlerin yüzeyselliği ve emekçileri korumaktan uzak olduğunu göstermek açısından uygun olacaktır:

16 Mart 2020: 60 yaş üstü ve risk grubunda olan yargıç ve savcılarının izinli sayılmasına, duruşmaların ertelenmesine ilişkin karar yayınlandı.

17 Mart 2020: İçişleri Bakanlığınca yayımlanan genelgeyle; tiyatro, sinema, gösteri merkezi, konser salonu, nişan düğün salonu, çalgılı müzikli lokanta, kafe, gazino, birahane, taverna, kahvehane, kiraathane, kafeterya, kır bahçesi, nargile salonu, internet kafe, her türlü oyun salonları, her türlü kapalı çocuk oyun alanları, çay bahçesi, dernek lokalleri, lunapark, yüzme havuzu, hamam, sauna, kaplıca, masaj salonu, SPA ve spor merkezlerinin faaliyetleri geçici bir süreliğine durdurulacağı açıklandı.

19 Mart 2020: Nisan ayında yapılacak sınavlar ve spor ligleri ertelendi.

24 Mart 2020: Marketlerin çalışma saatleri 09.00 – 21.00 olarak düzenlendi.

26 Mart 2020: Kısa çalışma ödeneğine başvuru süresinin şartları kolaylaştırıldı.

28 Mart 2020: Şehirlerarası seyahatler Valiliklerin iznine bağlandı. Özel sektörde de minimum personelle esnek çalışma önerisi sunuldu.

01 Nisan 2020: İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, mümkün olduğunca herkesin evde durması gerektiğini söyledi.

04 Nisan 2020: 20 yaş altı yurttaşlar için sokağa çıkma yasağı getirilirken 18–20 yaş arası yurttaşların çalışıyorlarsa sokağa çıkabileceği açıklandı.

10 Nisan 2020: 10 – 12 Nisan arasındaki hafta sonunda sokağa çıkma yasağı getirildi.

13 Nisan 2020: Aynı şekilde takip eden hafta sonu için sokağa çıkma yasağı getirildi.

16 Nisan 2020: İş Kanunu'na geçici 10. Madde ile ekleme yapılarak her türlü işçinin işten çıkarılmayacağına ilişkin hüküm getirildi. Aynı şekilde işçilerin onayı alınmadan patronlar tarafından ücretsiz izne çıkarılabileceğine dair düzenleme yapıldı. İşten çıkarma yasağı 30 Haziran 2021'e kadar geçerlidir. Ayrıca ücretsiz izinde olup, kısa çalışma ödeneğinden yararlanamayan işçiler için günlük 39,24 TL yardım yapılacağı duyuruldu. Bu miktar 2021 yılında 47,70 TL olarak belirlendi.

20 Nisan 2020: Takip eden hafta sonu için sokağa çıkma yasağı getirildi.

7 Mayıs 2020- Sosyal Güvenlik Kurumu Emeklilik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan 2020/12 sayılı Genelge ile "COVID-19 virüsünün bulaşıcı bir hastalık olduğu dikkate alındığında, söz konusu salgına maruz kalan ve sağlık hizmet sunucularına müracaat eden sigortalılara hastalık kapsamında provizyon alınması gerekmektedir" denilerek, Covid-19'a yakalanan emekçilerin iş kazası/meslek hastalığı tespit süreçleri zorlaştırıldı. Sendikaların Genelgenin iptali talebiyle Danıştay'a açtığı davalarda genelgenin yürütmesinin durdurulması talebi reddedildi.

11 Mayıs 2020: 16-19 Mayıs tarihleri arasında sokağa çıkma yasağı getirildi. Ayrıca bu tarihlerde market, manav ve bakkal gibi işletmeler de kapalı olacak.

18 Mayıs 2020: Cumhurbaşkanı şunları dile getirdi:

- Maske kullanımı alışkanlık haline getirilmelidir.
- Toplu taşıma aracında, sosyal hayatın her alanında diğer insanlarla aramızda en az 1,5-2 metre fiziki mesafe korunmalıdır.
- Zorunlu olmadıkça dışarı çıkıp, kalabalığa karışmamaya özen gösterilmelidir.

28 Mayıs 2020: 1 Haziran'dan itibaren seyahat kısıtlamaları kalkacağı ve kamu personellerinin tam mesaiye başlayacağı açıklandı.

09 Haziran 2020: 18 yaş altı ile ilgili kısıtlama, küçüklerin ebeveynlerinin refakatinde olmaları şartıyla tümüyle kaldırıldı. 65 yaş üstü vatandaşlar haftanın her günü 10.00 ile 20.00 saatleri arasında dışarı çıkabilecek. Lokanta, kafe, kıraathane gibi işletmelerin kapanış saati 22.00'den 00.00'a uzatıldı. Bu tarihten itibaren 7 Eylül 2020'ye kadar yeni önlem açıklaması yapılmadı.

07 Eylül 2020: Toplu taşımalara yeniden kısıtlama getirildi. Maske takmayanlara kesilen cezaların tahsil işlemlerine başlanacağı açıklandı. Esnek çalışma saatlerinin denetleneceği açıklandı.

12 Kasım 2020: Özel sektörün esnek çalışmaya geçmesi için teşvik edileceği açıklandı. Paket servis hariç olmak üzere, lokanta, restoran, hastane ile berber, kuaför, nikah, düğün salonu, yüzme havuzu, hamam, kaplıca, sauna, internet cafe, halı saha, tiyatro, sinema, konser salonu ve benzeri tüm iş yerlerinde hizmetler saat 22.00'de sona ereceği açıklandı.

01 Aralık 2020: Hafta içi her gün 21:00 ile 05:00 saatleri arasında genel sokağa çıkma kısıtlaması uygulanacağı açıklandı. Sokağa çıkma kısıtlaması hafta sonlarının tamamında (Cuma 21:00'den Pazartesi 05:00'e kadar) uygulanacağı açıklandı.

14 Aralık 2020: Sokağa çıkma sınırlaması, 31 Aralık Perşembe günü saat 21.00'den 4 Ocak saat 05.00'e kadar (4 gün) kesintisiz uygulanacağı açıklandı.

17 Aralık 2020- Sağlık Bakanlığı Yönetim Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından 17 Aralık 2020 tarihinde bir genel yazı çıkarılmıştır. Bu yazı ile sağlık emekçilerinin Covid-19 nedeniyle meslek hastalığı ve vazife malullüğü durumu düzenlenmiştir. Düzenleme sağlık emekçileri ile sınırlı olduğu gibi Covid-19'un iş kazası olarak kabul edilmesine dair olmamıştır.

29 Mart 2021: Ramazan ayı boyunca ülke genelinde haftasonu sokağa çıkma yasağı uygulanacaktır. Sadece Ramazan ayı boyunca Türkiye genelinde lokanta ve kafe gibi işletmeler hizmetlerini paket servisle sınırlandırılacağı duyuruldu.

1 Nisan 2021- Sosyal Güvenlik Kurumu yayınladığı genelge ile pandemi sürecinde işten çıkarma bahanesi haline getirilen Kod-29'a karşılık gelen işten çıkış sebeplerini 9 ayrı kod olarak düzenlemişse de bu düzenlemede işçilere koruma sağlayacak nitelikte değildir.

13 Nisan 2021: Günlük sokağa çıkma yasağı 19.00 – 05.00 arası olmak üzere güncellendi. Kamuda çalışanların mesailerinin 16.00'da biteceği açıklandı. Özel sektörün de aynı şekilde teşvik edileceği açıklandı.

21 Nisan 2021: 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı resmi tatil olması nedeniyle 22 Nisan Perşembe günü saat 19.00'da başlamak üzere; cuma, cumartesi ve pazar günlerini kapsayacak sokağa çıkma kısıtlaması ilan edildi. Kısıtlama 26 Nisan Pazartesi günü saat 05.00'de sona ereceği açıklandı.

26 Nisan 2021: Hafta içi hafta sonu ayrımı olmaksızın 29 Nisan 2021 Perşembe günü saat 19.00'da başlayıp 17 Mayıs 2021 Pazartesi günü saat 05.00'te bitecek şekilde tam zamanlı sokağa çıkma kısıtlaması uygulanacak. Sokağa çıkma kısıtlaması uygulanacak günlerde üretim, imalat, tedarik ve lojistik zincirlerinin aksamaması, sağlık, tarım ve orman faaliyetlerinin sürekliliğini sağlamak amacıyla aşağıda belirtilen yerler ve kişiler kısıtlamadan muaf tutulacağı açıklandı.

2.2. Bu Önlemler Emekçileri Korudu mu?

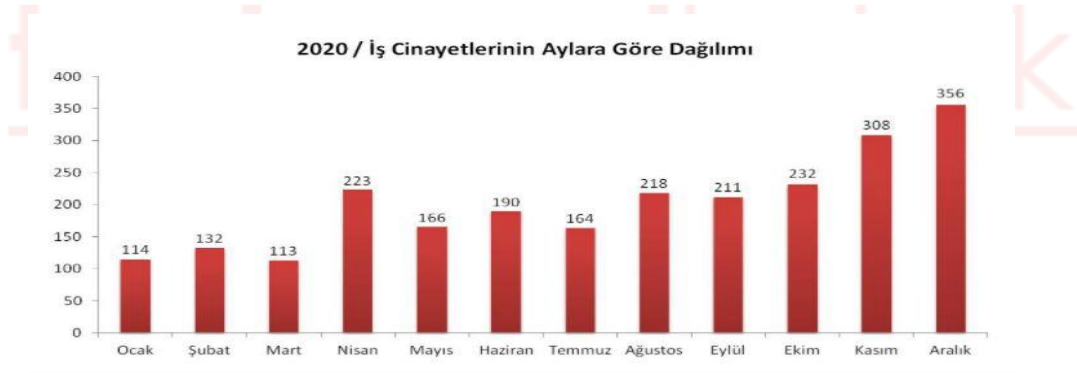
İktidarın pandemi süresince aldığı önlemler kısaca bunlardır. Bu önlem paketlerini incelediğimizde aslında emekçilerin pandemide tam olarak korunmadığı, sermaye sınıfının para kazanması ve üretiminin devam etmesi için işçilerin çalışmaya zorlandığı görülecektir.

1. Kararlaştırılan sokağa çıkma yasakları hep tatil günlerine denk gelmiştir. Bir başka deyişle, emekçiler sadece çalışmak için sokağa çıkabilmiş, başka zamanlarda sokağa çıkamamıştır.
2. Verilen kısmi yasaklarda bile çalışan işçiler muaf tutulmuş ve çalışmaya, üretim yapmaya devam etmişlerdir.

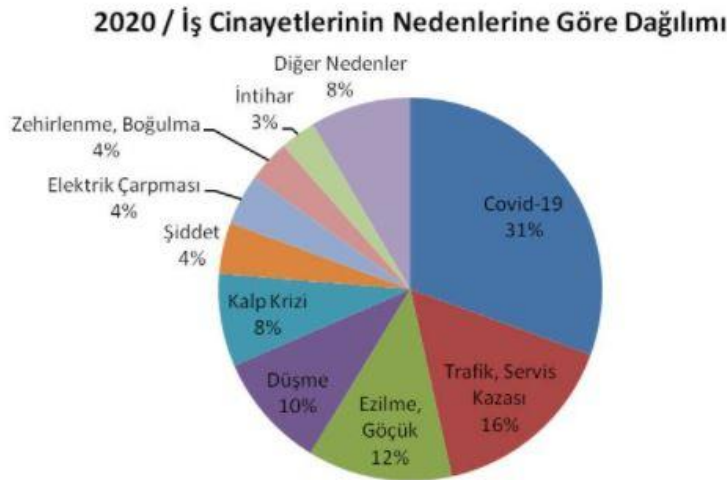
- Her ne kadar işten çıkarma yasağı getirilmişse de buna karşılık ücretsiz izin uygulamasında işçinin onayının gerekmesi hükmü kaldırılmış ve işçiler işverenlerce herhangi bir kabule dayanmadan ücretsiz izne çıkarılabilişlerdir.
- Ücretsiz izne çıkarılıp kısmi çalışma ödeneğinden yararlanamayan işçiler ise 2020 yılında günlük 39,24 TL, 2021 yılında günlük 47,70 TL ile geçinmeye çalışmışlardır. Bu miktarlar her iki yılın asgari ücretinden oldukça düşük kalmıştır.
- Özel sektörde işçilerin korunmasına ilişkin doğrudan bir önlem alınmamış, alınan kararlar sadece işverenleri korumaya yönelik olmuştur.
- 26 Nisan 2021'de alınan karar tam kapanma olarak adlandırılrsa da tam kapanma kararı değildir. DİSK-AR verilerine göre; istihdamın yaklaşık yüzde 61'i (16,4 milyon) kapanmadan muaf sektörlerde çalışmaktadır, istihdamın yaklaşık yüzde 22'si (6 milyon) kapanmadan kısmen muaf sektörlerde çalışmaktadır, kapanma kapsamındaki sektörlerde çalışanlar sadece yüzde 17 (4,4 milyon) civarındadır. Karardaki istisnalar çok geniş olduğu için, emekçilerin büyük çoğunluğu yine COVID tehdidiyle çalışmak zorunda bırakılmıştır.
- Bunlarında dışında pandemi sürecinde de iş cinayetleri ve kazaları artmaya devam etmiş, ayrıca işten çıkarma yasağına karşı işverenler birçok hile geliştirmiştir. Bunlar aşağıda ayrıntılı olarak işlenmiştir.

2.3. Pandemi Sürecinde İş Cinayetleri

İSİG Meclisinin raporlarına göre 2020 yılında ay ay iş cinayeti sayıları şöyledir:

Ayrıca bu iş cinayetlerinin sebepleri ise şu şekildedir:

Bu verilere göre 2020 yılında en az 2427 işçi iş cinayetinde hayatını kaybetmiştir. 2019 yılında ise 1736 işçi iş cinayetinde hayatını kaybetmiştir. 2020 yılında ölen işçilerden en az 752'si covid-19 sebebiyle hayatını kaybetmiştir. Yine rapora bakıldığında, 2020 yılında iş cinayetlerinin 2019 yılına göre %39,8 arttığı, özellikle 2020 Nisan ayından itibaren ölümlerin hızlı bir artış gösterdiği görülmektedir.

2021 yılının Şubat ayında ise en az 138 işçi iş cinayetinde hayatını kaybetmiştir. Bu işçilerden %25'i covid-19 sebebiyle yaşamını yitirmiştir.

Bu veriler bize gösteriyor ki, iktidar tarafından alınan önlemler işçileri korumadığı gibi, daha da fazla tehlikeye atmıştır.

2.4. İşten Çıkarma Yasağına Karşı Hile: Kod-29

İşten çıkarma yasağı yürürlüğe girdiğinden beri birçok işveren bu yasağı dolanmanın yollarını aramaya başlamıştır.

Yasağın başlarında işverenler işçilerinden istifa dilekçesi almaya çalışmış yahut işten çıkış kodunu SGK'ya istifa olarak bildirmişlerdir.

Son günlerde ise kamuoyuna da yansıdığı üzere işten çıkış kodu SGK'ya 29 olarak bildirilmeye başlanmıştır. Bu kod, İş Kanununun 25/II hükmünde düzenlenen "Ahlak ve İyiniyet Kurallarına Aykırılık Sebebiyle İşverenin Haklı Feshi" sebepleridir. Bu fesih sebepleri gerçekten var olduğunda, ihbar süresi tanınmadan ve kıdem tazminatı ödenmeden işçi işten çıkarılabilecektir.

İş Kanununa eklenen işten çıkarma yasağının istisnalarından biri de yukarıda bahsettiğimiz ahlak ve iyiniyet kurallarına aykırılık sebebiyle işten çıkarmadır.

Eğer bir işçi bu kodla işten çıkarılırsa, mahkemeye başvurmadan işsizlik sigortası ödeneğinden de yararlanamayacaktır.

Sosyal Güvenlik Kurumu 1 Nisan 2021'de çıkardığı genelge ile yukarıda değindiğimiz İş Kanunu md. 25/II'de düzenlenen ve Kod-29'a karşılık gelen işten çıkış sebeplerini 9 ayrı kod olarak düzenlemişse de bu düzenleme hileye karşı doğrudan bir koruma sağlamamaktadır.

Nitekim DİSK-Ar tarafından yapılan bilgi edinme başvurusu sonucunda, 2020 yılında 176.662 işçi kod-29 koduyla işten çıkarıldı. Bu durumda günde ortalama 491 işçi kod-29 ile işten çıkarıldı.

Dolayısıyla iktidar tarafından getirilen işten çıkarma yasağının dolanılmasına karşı işçilerin iş güvencelerinin tam olarak korunabildiğini söylemek mümkün değildir.

2.5. Sonuç ve Talepler

Yukarıda pandemi döneminde alınan önlemler, işverenlerce başvuru hileleri, iş cinayetleri ve emekçilerin pandemiye karşı ne kadar korunabildiklerine ilişkin verileri paylaşmaya ve bu veriler ışığında değerlendirme yapmaya çalıştık. Buna göre:

- 1- İktidar tarafından alınan pandemi önlemlerinde emekçileri pandeminin etkilerinden karşı korumaya yetmemektedir. Bu durum bilinçli bir politikanın ürünü olduğu için emekçiler işe değil adeta ölüme gitmektedir.
- 2- 26 Nisan 2021'de getirilen tam kapanmanın istisnaları çok geniş olduğundan emekçilerin bu kapanmada korunması zordur. İnsani yaşamın gerekliliği için zorunlu sektörler keyfi olarak değil bilimsel metotlarla tespit edilmeli ve bu sektörler haricinde çalışma durdurulmalıdır.

- 3- Kapanma sırasında zorunlu ve acil nitelikteki mal ve hizmet üretiminde çalışanların çalışma süreleri kısaltılmalı, dönüşümlü ve seyreltilmiş ve pandemi koşullarına uygun bir çalışma düzeni oluşturulmalıdır.
- 4- Zorunlu ve acil işlerde çalışmak zorunda olanlar derhal aşılmalıdır.
- 5- Kapanma ilgili kurallar bütün işyerlerinde kamu-özel ayrımı olmaksızın uygulanmalıdır.
- 6- Tam kapanma sırasında bütün çalışanlar kamu-özel ayrımı olmaksızın ücretli izinli sayılmalıdır. Çalışanlar kapanma sırasında ücret ve gelir kaybına uğramamalıdır.
- 7- İş Kanunu'nun 40. maddesi gereği tam kapanma sırasında ilk bir haftalık süre içinde işçilerin ücretlerinin yarısının işverenlerce ödenmesi zorunludur. İşçilerin işveren tarafından ödenmeyen kalan ücretleri ise İşsizlik Sigortası Fonu tarafından ödenmelidir. Böylece işçiler tam kapanma sırasında ücret kaybına uğramamalıdır.
- 8- Ücretsiz izin uygulaması (nakdi ücret desteği) çözüm değildir. Ücretsiz izin uygulamasına son verilmelidir. Kapanma sırasında işçilerin, çalışanların ücret ve gelir kaybı ortadan kaldırılmalıdır.
- 9- Kayıt dışı çalışanlar ile esnaf ve yoksul ailelerin yaşayacağı gelir kaybını gidermek gelir kaybı yaşayan hanelere asgari ücret düzeyinden az olmamak üzere Hazine'den asgari gelir desteği sağlanmalıdır.
- 10- İş cinayetleri pandemi sürecinde artmış ve artmaya devam etmektedir. Tüm emekçilerin yaşamsal faaliyetlerini giderecek, en az asgari ücreti düzeyinde ücret verilerek ücretli izne çıkarılmalarının yasal zemini oluşturulmalıdır.
- 11- Her ne kadar işten çıkarma yasağı getirilmişse de 2020 yılında 176.662 işçi kod-29 hilesiyle işten çıkarıldığı için bu yasağın işçilerin iş güvencesini sağladığını söylemek mümkün değildir. Kod-29'un işverenlerce hileli bir şekilde kullanılmasının önüne geçilsin.

3. Pandemi Döneminde Kadın Emeği

Salgın ve ekonomik kriz öncesinde de düşük olan kadın istihdamı, pandemi sürecinden en çok etkilenen alanların başında yer aldı. Pandemi gerekçesiyle önce kadınlar işçiler ücretsiz izne zorlanmaya ve işten çıkarılmaya başladı. Kadınlar pandemi sürecinde iş bulamayıp var olan işlerini kaybederken, sosyal izolasyon koşulları kadınların ev içinde harcadığı karşılıksız emeği de katlayarak artırdı. İşsizliğe ve yoksulluğa mahkum edilen kadınlar eşitsizlikleri derinleştiren diğer politikalarla birlikte eşitsizlikten beslenen şiddetin daha çok hedefi haline geldi.

3.1. Ev İçi Ücretsiz Emek

CARE International'ın toplumsal cinsiyet üzerine pandemi döneminde yayımladığı araştırma dünya çapında bakım emeğinin %76,2'sini kadınların gerçekleştirdiğini raporladı¹. Pandemi'de dünya genelinde kadınların ev içi ve bakım emeği arttığı görülmektedir.

KEİG'ni Covid-19 Krizi ve Ev içi Emeğe Etkileri Raporunda belirtildiği üzere:

“Türkiye’de, kadın ve erkekler arasında toplam çalışma süresinde (ücretli+ücretsiz) gözlenen cinsiyet farkı OECD ülkeleri arasında en yüksek. Karşılıksız emek faaliyetleri dediğimiz ev işleri ve bakım hizmetleri eşitsiz biçimde kadınlar ve kız çocukları tarafından yerine getiriliyor. Bu eşitsizlik, kadınlar işgücü piyasasında maddi karşılığı olan bir işte çalışıyor olsa da yüksek düzeyde. Çalışan kadınlar hane halkı ve ev bakımına 3 saat 35 dakika süre ayırırken çalışan erkekler günde yalnızca 46 dakika zaman harcıyor. Ekonomik kriz dönemlerinde iş ve gelir kayıplarının olumsuz etkilerinin ev içi emek faaliyetleriyle telafi edildiği biliniyor. Örneğin, hane bireylerinin işsiz kalması ve gelirinin azalmasıyla ev içi emek yükü artıyor, satın alınamayan mal ve hizmetler çoğunlukla kadınlar tarafından hane içinde üretiliyor. Yoksulluk zaman

¹ https://sugender.sabanciuniv.edu/sites/sugender.sabanciuniv.edu/files/pandemi_raporu.pdf

kullanımının ev içinde dağılımını etkileyen önemli bir faktör. Özellikle düşük gelirli, yoksul hanelerde yaşayan kadınların yaşamlarındaki eşitsiz iş yükü daha da artıyor.”

Bu durum KONDA'nın yürüttüğü araştırmaya da yansıyor. Araştırmaya göre 2018 ve 2020 verileri kıyaslandığında kadınların ev içi işlere ayırdıkları emek 2 katından fazla arttığı görülmektedir.

BM Kadın Biriminin Nisan 2020 de Türkiye'de yürüttüğü çalışmaya göre kadınlar ev temizliği ve düzenine, yaşlı bakımına, ev alışverişine, yemek yapmaya daha fazla vakit ayırmak zorunda kaldıkları da açığa çıktı. Erkeklerin bu ev işlerine kadınlardan daha az vakit ayırdıkları raporlandı. Kız çocukları da erkek çocuklarına göre ev işlerine daha fazla katkı sunduğu rapora yansıyan hususlar arasındadır.

3.2. İstihdama Katılım ve Ekonomik Eşitsizlikler

Kadın işsizliği Türkiye'de pandemi öncesinde de erkeklere göre daha yüksek oranlarda idi. Pandeminin kadınların daha yoğun çalıştığı hizmet sektörlerini etkilemiş olması ve ayrıca kadınların daha fazla güvencesiz işlerde çalışıyor olması pandemi sürecinden kadınların daha fazla etkilenmesine neden oldu. Ev içi bakım emeğinin artması da kadınların pandemi sürecinde çalışma yaşamına katılımını etkileyen bir unsur haline gelmiştir.

Güvencesiz işlerde çalışan kadınlar pandemi sürecindeki kısa çalışma ödeneği, ücretsiz izin desteği gibi yetersiz desteklerden de faydalanamadılar.

Özellikle hizmet ve eğlence sektörü gibi güvencesiz ve istikrarsız işlerde çalışan LGBTİ+'lar, pandemi döneminde bu sektörlerin darbe almasıyla işlerini kaybetti. Sosyal güvenliği, birikimi ya da ailevi yardımı olmayan LGBTİ+'lar herhangi bir sosyal yardım almadıklarından zor koşullarda yaşamak zorunda bırakıldılar.

3.2.1. DİSK-AR'ın 8 Mart 2021 tarihli Covid 19 Döneminde Kadın İşgücünün Durumu Raporu'na göre:

3.2.1.1. Gerçek Kadın İşsizliği yüzde 40'ın üzerinde

Geniş tanımlı işsizlik oranı Kasım 2020 döneminde toplamda yüzde 28,8, erkeklerde yüzde 24 ve kadınlarda yüzde 37,7 olarak gerçekleşti. Öte yandan Covid-19 nedeniyle işbaşında olan kadınların sayısının ve çalışma sürelerinin düşmesi nedeniyle Kasım 2020 döneminde 1 milyon 75 bin kadın iş kaybı yaşadı. Diğer bir ifadeyle işten çıkarma yasağı nedeniyle işbaşında olmayanlar istihdam içinde görüldü ancak fiilen iş yapmadı. Böylece Covid-19 etkisiyle revize geniş tanımlı işsizlik ve iş kaybı oranı kadınlarda yüzde 43 ise olarak gerçekleşti.

3.2.1.2. Kadınlar Erkeklere Göre İşgücünden ve İstihdamdan Daha Fazla Çekilmek Zorunda Kaldı

Pandeminin başlangıcından bu yana 867 bin kadın işgücünden çekildi ve kadın işgücü 9 milyon 729 bine geriledi. Kadın işgücündeki gerileme yüzde 8,2 oranında gerçekleşti. 2019 Kasım'da 21 milyon 881 bin olan erkek işgücü sayısı ise bir yılda 538 bin azalarak Kasım 2020'de 21 milyon 343 bin oldu. Erkek işgücü ise yüzde 2,5 oranında azaldı (Grafik 2). Böylece kadınlar son bir yılda erkeklere göre işgücü piyasalarından daha fazla çekildi. Kadınların işgücüne katılma oranında da beklendiği gibi ciddi düşüş meydana geldi. Kasım 2019'da yüzde 33,9 olan kadınların işgücüne katılma oranı son bir yılda 3,3 puan azalarak yüzde 30,6'ya geriledi

3.2.1.3. Her Dört Kadından Sadece Biri İstihdamda

Ekonomik krizin ve Covid-19'un etkisiyle istihdamda yaşanan azalış kadın istihdamında daha çarpıcı bir şekilde görülüyor. TÜİK'e göre Kasım 2019 döneminde yüzde 45,6 olan istihdam oranı Kasım 2020'de 2,7 puan azalarak yüzde 42,9'a geriledi. Kasım 2019'da yüzde 63,3 olan erkek istihdam oranı son bir yılda 3,1

puan azalarak yüzde 60,2 oldu. Kadın istihdam oranı ise pandeminin başlangıcından bu yana 2,3 puan azalışla 28,3'ten yüzde 26'ya düştü. Böylece Kasım 2020 döneminde her dört kadından yalnızca biri istihdamda olabildi. Kasım 2019'da 8 milyon 841 bin kişi olan istihdam edilen kadınların sayısı son bir yılda 571 bin kişi azalarak 8 milyon 270 bine düştü. **Böylece son bir yılda istihdam edilen kadınların sayısı yüzde 6,5 azaldı. Bu oran genelde yüzde 3,9, erkeklerde ise yüzde 2,7'dir.** Halihazırda düşük olan kadınların istihdam oranı Covid-19 döneminde daha da azaldı.

3.2.1.4. Kayıt Dışı Kadın İstihdamında Büyük Düşüş Kadınların Güvencesiz İşlerini de Yitirmelerine Neden Oldu

Kayıt dışılığın kadınlarda çok daha yüksek olduğu biliniyor. Kayıt dışı kadın istihdamı son bir yılda yüzde 20 oranında azaldı. Kayıt dışı erkek istihdamı ise son bir yılda yüzde 13'lük bir azalış gösterdi.

3.3. Mülteci Kadın Emeği

Covid-19 pandemisinde; mülteciler, göçmenler, yerinden edilmiş nüfus, göçebe ve yarı göçebe topluluklarda etkileri daha ağır oldu. Sağlık başta olmak üzere temel haklara kısıtlı erişim, kayıt dışı çalışma, pandemi riskinin yoğun olduğu alanlarda yaşama, gibi nedenler pandemi sürecinde yaşanan yıkımı arttırdı.

Toplumsal cinsiyet açısından mülteci kadınlarının işgücü piyasasına girişleri oldukça düşüktür (%11,2). Kadın çalışanlar erkek çalışanlara göre daha düşük ücret almaktadır. Pandemi sürecinde göçmenlerin yoğun olarak çalıştığı kayıtdışı alanlarda istihdam oranlarındaki düşüşün, mültecileri ve mülteci kadınları daha fazla etkilediği açıktır. Çoğunluğunu göçmen kadınların oluşturduğu iş alanları mevcut. Ev içi bakım hizmetleri ve mevsimlik tarım işçiliği alanlarında göçmenler çoğunlukta. Haliyle ev içi hizmet konusunda pandemi koşulları dışında dahi var olan problemler, Covid-19 pandemisinin yayılmasıyla daha da ciddileşti. İşsizliğin arttığı ve ekonomik uçurumun derinleştiği bu süreçte ücret kısıtlamalarına ve karantinadan dolayı iş yükünün ve mesai saatlerinin artmasına bağlı olarak göçmen kadınlar normalden daha çok sömürülmeye başlandı.

İzmir'de, Suriyeli Mültecilerle Dayanışma Derneği'nin COVID-19 pandemisinde Mülteci Kadınların Temel Haklara Erişimine İlişkin Araştırma Raporundaki veriler, araştırma kapsamı sınırlı da olsa, iş ve ücret kaybının çarpıcı biçimde ortaya koymaktadır. Araştırma katılımcılarının %65,2'si pandemiden önce çalışırken bu oran pandemi sürecinde %18,5'e düşmüştür ve katılımcıların %84,5'i işlerini kaybettiklerini belirtmiştir. Katılımcıların %34,6'sı pandemi sürecinde iş yerlerinin kapandığını belirtirken %32,9'u bu süreçte iş bulamadığını vurgulamıştır. Bu dramatik düşüş bize geçici işlerde çalışan katılımcıların pandemi sürecindeki ani ekonomik krizin ilk kurbanlarından biri olduklarını kanıtlamaktadır. Bununla beraber pandemi sürecinde çalışmaya devam eden nüfusun %83'ü maaşlarında kesinti yaşamıştır.

3.4. Verilerle Pandemi Döneminde Kadın Emeği

Kadının İnsan Hakları–Yeni Çözümler Derneği (KİH-YÇ) Covid-19 pandemisinin Türkiye'de en etkili olduğu dönemde (Mayıs-Haziran 2020) kadınların hayatını haklar bağlamında nasıl etkilediğine ilişkin yaptığı araştırmada, **Türkiye'nin 81 ilinden toplam 1201 kadınla** telefon aracılığıyla görüşmeler yapıldı.

- Pandemi öncesinde ekonomik durumunu orta halli olarak tanımlayan kadınların oranı yüzde 86 iken pandemi sonrası bu oran yüzde 66'ya düştü. Aradaki yüzde 20'lik kesim ise durumunu yoksul veya çok yoksul olarak tanımlamaya başladı.

- **Araştırmanın sonuçlarına göre her üç haneden birinin pandemi sebebiyle ekonomik olarak sarsıldığı görülüyor.** Pandemi nedeniyle hanelerin yüzde 34'ünde en az 1 kişinin işten çıkarıldığı, ücretsiz izne çıkarıldığı ya da işinin durduğu katılımcılar tarafından ifade edildi.
- Pandemi başladıktan sonra kadınların yüzde 73'ü ekonomik sorun yaşadığını belirtti. **Sorun yaşayan yaklaşık her iki kadından biri sorunlar karşısında çözümsüz kaldığını belirtti.** Bu süreçte karşılaştıkları ekonomik sorunlarla nasıl başa çıktıkları sorulduğunda, ekonomik sorun yaşadığını söyleyen her 100 kadından 12'si kamu kurumlarından destek (yardım) aldığını; 41'i aile/akraba, arkadaş ya da bankalara borçlandığını; 11'i birikimlerini harcadığını; 15'i ise masraflarını kısıtığını belirtti.
- Araştırma, pandeminin kadınların ev içi ücretsiz bakım emeğinin artmasına neden olduğunu ortaya koyuyor. **Araştırma sonuçlarına göre, pandemi öncesi kadınların yüzde 16'sı evdeki işlere 4 saat ve üzeri zaman ayırırken pandemi döneminde ise bu oran yüzde 42'ye çıktı.**
- HDP Kadın Meclisi'nin Ekim 2020'de yayınladığı rapora göre "araştırmalar, 2019 yılında 11 milyon 741 bin kadının ev işleri nedeniyle çalışma hayatına katılmadığını, 494 bin kadının ev işleri ve bakım hizmetlerini sağlamak için işinden ayrıldığını gösteriyor. Aynı sebeple işten ayrıldığını belirten erkek sayısı ise kadınların yalnızca yüzde 3'ü kadardır. Çocuklara ve ihtiyaç sahibi yetişkinlere bakmak için işten ayrılan kadın sayısı yıldan yıla artış gösterirken diğer ülkelerde yapılan araştırmalar, pandemi döneminde alınan tedbirlerin cinsiyet körü olduğunu, kadınların iş yükünün en az yüzde 30 oranında arttığını ortaya koymakta.

3.5. Sonuç ve Talepler

- 1- İstanbul Sözleşmesi'nin feshi hükümsüzdür. İstanbul Sözleşmesi uygulanmalı!
- 2- 6284 sayılı yasa etkin bir şekilde uygulanmalı, erkek şiddetine karşı kadınların 7/24 ulaşabileceği ve hizmet alabileceği şiddet önleme birimleri oluşturulmalı.
- 3- Çalışma hayatında kadına yönelik her türlü ayrımcılık terk edilmeli, cinsiyetçi iş bölümüne, ücret eşitsizliğine son verilmeli; güvenceli ve düzenli işler yaratılmalı.
- 4- Salgın döneminde artan kadın işsizliğini azaltacak istihdam politikaları hızla hayata geçirilmeli. Kadınların gelirlerini koruyacak önlemler alınmalı, artan bakım emeği için ekonomik destek ve ebeveyn yardımları sağlanmalı.
- 5- Çocuk bakımı yalnızca kadınların üstüne yüklenemez. Ebeveynlere ücretli izin hakkı ve kamusal çocuk bakım hizmetleri sağlanmalı.

4. Küresel Pandemi Gölgesinde “Emek Bayramı” Ve Artan “Çocuk İşçiliği”

4.1. Pandemi de Çocuk İşçiliği ve Yakın Tarih

Çocuk işçilerin çalıştırılması ve emeklerinin sömürülmesinin en temel nedeni **yoksulluktur**. Küresel pandemi ile birlikte artan yoksulluğun tetiklediği ucuz işgücü elbette yeni çocuk işçileri ortaya çıkarmıştır.

Yoksulluğu etkileyen işsizlik, gelir adaletsizliği, ekonomik kriz, kaynakların verimli kullanılmaması, göç, kayıt dışı ekonomik sebeplerin yanında Mart 2020’den itibaren itibaren yaşamımıza dahil olan Covid-19 pandemisinin de eklenmesiyle Çocuk İşçiliği artmıştır.

Oysaki 2018 yılı o zamanın Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından **Çocuk İşçiliği ile Mücadele Yılı** ilan edilmiş ve gösterişli imza töreniyle “Çocuk işçiliğine hayır!”, denilmiş ve “Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Ulusal Programı (2017-2023)” açıklanmıştır.

Yakın geçmişi hatırlayarak: Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Ortak Deklarasyonu metninde şu ifadeler yer almıştır.

"Toplumun çocuk işçiliği ile mücadele konusunda duyarlılığının artırılması ve Ulusal Programın politika ve hedeflerine en üst düzeyde katkı sağlanması için yapılacak olan tüm çalışmalarda çocuk işçiliği ile mücadeleye öncelik verilecektir. Ulusal programın uygulanma sürecinde, ilgili ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde çalışmalar yürütülecektir. Hiçbir ayırım gözetmeksizin her çocuk, çocuk olmaktan kaynaklanan evrensel haklara sahiptir. Bu anlayışla tüm çocuklar en kötü biçimleri başta olmak üzere çocuk işçiliğinden korunacak ve önleyici tedbirler alınacaktır. Çocukların, zorunlu eğitim süresince örgün ve yaygın eğitimde bulunmasını sağlayacak çalışmalar yürütülecektir. Çocuk işçiliğine yol açan sebeplerden birinin yoksulluk olduğu gerçeğinden hareketle yetişkin aile bireylerinin istihdam edilebilmelerini sağlayacak aktif iş gücü politikaları uygulanacak, yoksul ailelere yönelik sosyal koruma yaygınlaştırılacaktır. Çocukların çalışma yaşamına girmelerini önleme veya çalışma yaşamından çekilmeleri temel hedefiyle eğitim, sağlık, güvenlik, barınma, ulaşım ve diğer tüm hizmetlerin eş güdüm içinde sağlanmasına özen gösterilecektir."

2023 yılına kadar devam edecek olan bu proje ne yazık ki şuan “kadük” durumdadır. Mücadele ve deklarasyon bir yana küresel pandemiyle birlikte artan yoksulluk Çocuk İşçiliğine sebebiyet vermiştir.

Son verilere göre Dünyada 152 Milyon, Türkiye’de ise 800 bin civarında Çocuk İşçi Çalışmaktadır. Pandemiyle birlikte her geçen gün bu sayının daha da artacağı uyarıları yapılmaktadır.

4.2. Sonuç ve Talepler

- 1- Çocuk İşçiliği yasaklansın!
- 2- Çocuk İşçiliğinin ortadan kaldırılmasıyla iş teftişleri artırılsın!
- 3- Yoksul ailelere özellikle de çocuk işçi çalıştıran ailelere sosyal destek ve koruma sağlansın!
- 4- Çocuk İşçilerin rehabilitasyonu için Merkezler kurulsun ve eğitimde fırsat eşitliği verilerek desteklensin!

Emek örgütleri Covid-19 salgın sürecinin başından itibaren salgının salgının önlenmesi için tam kapanma talebini, herkes için aşı ve temel ücret talebini, COVID 19'un meslek hastalığı ve iş kazası sayılması talebini ifade ettiler. Yukarıdaki sınırlı verilerle de görüldüğü üzere bu taleplerin hiçbiri bugüne kadar karşılanmamış ve salgın bir işçi sınıfı hastalığına dönüştürülmüştür.

Emeğin haklarının güvencesi örgütlü gücüdür. Emeğin haklarını savunmaya devam edeceğiz.

Yaşasın 1 Mayıs!

toplumsal

toplumsalhukuk